

Irska - simbol narodne odpornosti

Kdor količkar zasleduje zgodovino male Irske, se mora čuditi temu narodu, ki je menda eden od redkih onih narodnih skupnosti, ki se dosledno in vztrajno bori za svoje narodnostne pravice. Ta »Zeleni otok«, skrajna predstraža katolicizma na zapadu Evrope, je s svojo neomajno skupnostjo predstavljal silo, katere ni mogla zrušiti niti krutost Cromwellovih »Železnih oklopnikov«, ki niso štedili ne z moškimi ne z ženskami, ne starih in ne mladih. Sedaj prehaja ta »Zeleni otok« v zgodovinsko, usodepolno fazo svoje narodnostne zgodovine. Najbližja bodočnost bo zabeležila mejnik v razvoju svobodne irske države. De Valera je sklenil, da prekine tudi zadnje državno-pravne zveze, ki vežejo Irsko z britanskim imperijem. Ta odločitev de Valere predstavlja dalekosežne posledice. Sedaj se morejo obeležiti šele megleni obrisi dogodkov, ki utegnejo slediti; sklepati na točne posledice, bi bilo še prezgodaj.

Irsko vprašanje: samostojnost Irske

Irsko vprašanje izgleda, kakor vsa zgodovinska vprašanja, prav enostavno. V resnici pa je to vprašanje vezano s celo vrsto drugih velikih problemov. Nekateri teh problemov so z rešitvijo irskega vprašanja nerazdružljivo vezani zaradi posebnih zemljepisnih in političnih razlogov.

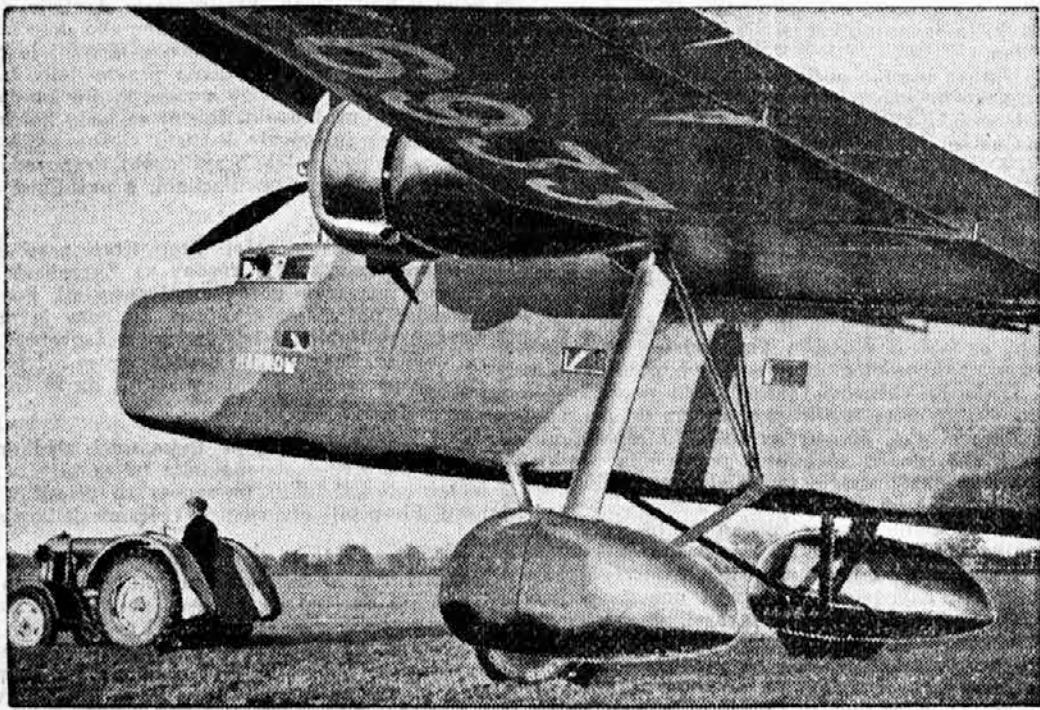
Ravno zaradi teh velikih problemov je irsko vprašanje tako težko in borba za osamosvojitve

Zgodovinski sporazum

Pogajanja so tekla izredno počasi. Irski delegati niso pristajali na angleške predloge. Na koncu je postavil Lloyd George irske delegate pred dilemo: sprejeti stavljenе pogoje ali prekiniti nadaljnja pogajanja. To bi pomenilo nadaljevanje dotedanjih odnosov med Irsko in Veliko Britanijo. Irski delegati so bili na ta način postavljeni pred težko in usodno odločitev. Odkloniti angleške predloge je pomenilo podaljšati guerilsko vojno v Irski, ki je prinesla že toliko žrtev in toliko pustošenja. Že od leta 1916, ko so irski rodoljubi dvignili na drugi dan Velike noči vstajo v Dublinu, ki so jo angleške čete mogle udušiti šele po tridnevnem prelivanju krvi, se je nahajala mala Irska več ali manj v nekakem uporu. Ko se je končala svetovna vojna, se je vstaja razširila po vsej Irski.

Irci so razširili svojo teroristično akcijo na Ulster, čeravno so tam priseljeni protestanti v veliki večini. Še več; irski teroristi so poiskali sredi Londona šefa britanskega generalnega štaba generala Wilsona, ki je kot vrhovni poveljnik v Irski zapustil spomin človeka »močne roke«. Irci so ga vlovili, kakor rečeno, sredi Londona in ga — ustrelili.

Ves ta težek položaj Irske so imeli pred očmi irski delegati v Londonu. Spoznati pa so morali, da bi bil novi položaj, katerega bi zavzela Irska po predlogih, ki jih je nudil Lloyd George, ne-

Prvi angleški težki bombnik tipa »Harrow«.

Irske tako komplicirana. Nepremagljive in daleč večje tuje sile so preprečile uresničenje davne želje cele Irske: neodvisnost in zedinjenje Irske. Toda stoletno trpljenje, angleška vešala, angleške temnice in ječe, prisilna kolonizacija tujega protestantskega elementa na irski zemlji, borba za vsako skorjo kruha — vse to je Irce okrepilo in utrdilo in napravilo iz teh potomcev starih Kelto granitni zid, od katerem so se razbili vsi poskusi londonske vlade, da zlomi irski narod.

Prvi uspehi vztrajnega boja

Zgodil se je pravcat čudež: mali irski narod je po stoletnih borbah zmagal; posrečilo se mu je uspešno odbijati angleški naval in ga — kakor vse kaže — odbiti tudi dokončno. Angleški državniški so uvideli, da ne morejo zrušiti odpora žilavih Ircev. Čim je pri angleških državnikih prevladalo to spoznanje, jim ni preostajalo drugega, kakor da mirnim potomcem skušajo urediti angleško-irski odnos.

Kot realni politiki Angleži niso več oklevali. Začeli so pogajanja s predstavniki Ircev. O'Higgins, de Valera Cosgrave in Griffith so prišli na povabilo v London, kjer so se v imenu irskega naroda pogajali z Angleži. Interese Angleže pa so branili Lloyd George in sedaj že pokojni lord Bismarck.

primerno boljši, kakor dotedanji. O'Higgins, Cosgrave in Griffith so pristali na predlog predsednika britanske vlade.

Svobodna irska država

Tako je bil leta 1921 podpisan angleško-irski dogovor, s katerim se osnuje Svobodna Irska Država. Ta sporazum se je nanašal na 26 grofov od 32, ki jih ima vsa Irska. Teh 26 grofov je torej tvorilo Svobodno Irsko Državo.

Šest severnih grofov pa so formirali v posebno skupino kot nerazdružljivo del Velike Britanije. Ta del imenujejo Ulster. Ima pa svojo vladno, svoj parlament in svojo dokaj svobodno samoupravo. Da bi se pa kolikor mogoče jasno odražala zveza med Ulsterjem in Veliko Britanijo, sedijo ulsterški zastopniki tudi v britanski spodnji zbornici. Toda pristaši de Valere iz Ulstra ne prihajajo v angleško spodnjo zbornico.

De Valera ne prizna in - zmaga

De Valera ter njegovi tovariši v irski republikanski vojski, teroristični organizaciji, ki se je borila proti angleški oblasti v Irski, na predlog

Japonska šolska mladina se pripravlja na vojaščino.

Lloyd George niso pristali ter so se v tem ločili od ostalih irskih delegatov, ki so bili v Londonu pri usodnih pogajanjih leta 1921. Oni so doseženi sporazum odklonili ter ga proglasili za izdajstvo irske narodnosti. Na strani de Valere so stali vsi nemiroljivi sovražniki angleške nadvlade in Angležev, kakor n. pr. grofica Markiewicz, ki je bila obsojena na smrt zaradi svojega politično-terorističnega udejstvovanja.

De Valera na noben način ni hotel priznati večine, ki so si jo pridobili njegovi tovariši — zastopniki Irske pri omenjenih pogajanjih. Začel je brezobzirno teroristično borbo proti svojim dočerkarjem sodelavcem, s katerimi je toliko let delil dobro in zlo, s katerimi je skupaj presedel v zaporih in s katerimi je bil skupno večkrat obsojen na smrt. Tako so se začeli Irce med seboj neusmiljeno preganjati. Največji odpor proti republikanski vojski je nudil Cosgrave, ki je postal predsednik vlade. Odgovoril je republikancem z najhujšimi represalijami.

Po nekaj letih je končno popustilo medsebojno preganjanje in zaradi tega so popustile tudi represalije. Nikdar pa ni popolnoma prenehala borba med Cosgravejem in njegovimi političnimi nasprotniki za časa njegovega desetletnega vladnega predsednikovanja. V teku desetletnega političnega vodstva se je Cosgrave le izmučil ter popustil tako, da so postajali z njim nezadovoljni tudi v lastnem taboru. Počasi mu je začela obračati vsa Irska hrbet in dala je svoje zaupanje de Valeru.

Na ta način je z nepričakovanim razvojem dogodkov prišel na čelo Svobodne Irske Države de Valera, in sicer s pomočjo iste ustave, katere on nikdar ni hotel priznati in je ni priznal niti potem, ko je postal predsednik vlade.

Sele z nastopom de Valere kot novega predsednika vlade se je potem začelo za Irsko novo politično življenje, ki dovaja Irsko sedaj k resnični svobodi in samostojnosti. Vztrajnost tega moža in njegovih najbližjih prijateljev je obrnila zgodovino malega naroda in jo privedla do cilja, za katerega se je narod boril stoletja, žrtvoval toliko moči in prelil toliko krvi.

Dolgi most

Danska vlada je odobrila načrt za zgradbo 14 km dolgega železniškega mostu preko zaliva Oera. Ta na svetu največji most bo zvezal Dansko (Kodanj), s Švedsko (Malmö). Otoka Amagore in Saltholm ki ležita sredi zaliva, bosta nekoliko zmanjšala število potrebnih podmornikov. Zgradbo bo izdatno približala Skandinavski polotok evropskemu mednarodnemu prometu. Oboki bodo 40 m visoki in torej ne bodo ovirali niti največje parnike. Načrt je delo gradbenega ravnatelja prof. Lintona v Stockholmu. Predvidi 10 let dela in do 12 tisoč delavcev. Proračun znaša 700 milij. kron.: 550 milijonov bo prispevala Danska in ostalo pa Švedska. Prispevki, ki jih bodo plačali avtomobili in železnice, bodo v dohodnem času krili izdatke. Srečna Skandinavka malo izda za oboroževanje in ima tem več denarja v druge, koristnejše namene. Danska vlada je že naročila načrte za drugi, še daljši, 17 kilometrski most, ki bo preko Vel. Belta zvezal danska otoka Zealandijo in Fünen.

Shawova vočila

Bernard Shaw je obhajal 80. rojstni dan. Angleški listi prinašajo njegovo »poslanico na prijatelje in sovražnike«, ki jo je prečital ta večer. »Moji prijatelji naj vedo, da nisem tako star kakor se zdi. Moji sovražniki naj upoštevajo isto. Prijateljem želim, da bi razumeli, koliko je radosti v življenju, in sovražnikom — koliko bridkosti. Prijateljem želim v zahvalo, da bi dočakali mojo starost. Sovražnikom želim isto — za kazen.«

Obvestila

Mohorjani, ki so naročili pri Prosvetni zvezi Mohorjeve knjige za leta 1936 se opozarjajo, da jih lahko dvignete vsak dan izven nedelje med 8 do 12 in od 2 do 6 v pisarni Prosvetne zveze, Miklošičeva cesta 7, za poslušanje in kulturni dar se plača 3 Din. Istotam se naročajo knjige za bodoče leto.

Na tirske gore popelje hudomušni planinec g. prof. Janko Miklav obiskovalce današnji dvorani hotela Union. G. predavatelj opisuje zanimivo pot na južne tirske gore zlasti na mogočnega orjaka Ortlerja. Predavanje je opremljeno s sklopčnimi slikami. Ponovi se vsled tega, ker je pri njegovem prvem predavanju nad polovico obiskovalcev odšlo, ker niso dobili več vstopnic. Predprodaja vstopnic: Prosvetna zveza, Miklošičeva cesta 7. Sedeti 3 Din, stojalec 2 Din, za dajake 1 Din.

Ljudska knjižnica se je v zadnjem času spopolnila in nudi vsa novejša dela slovenske in nemške literature. Vpisnina znaša Din 5, izposojalнина za deželo do 3 tednov 1 do 3 Din, od knjige. S tem se nudi prilika mladim podželanom, da se poslužujejo bogate zbirke Ljudske knjižnice, ki posluje dnevno od 8 do 12 in od 2 do 7 zvečer.

Za Luthrovo predavanje so sedeti numerirani in se dobe v predprodaji v trgovini Gorec, Tyrševa cesta. Zvečer bodo poslovali 3 blagajne, da se bodo poslušaleci lahko razdelili in hitro brez gneče dobili svoje prostore.

Radio

Programi Radio Ljubljana

Petek, 20. novembra: 11.00 Šolska ura: Na Skadrsko jezero in južni Jadran (g. Josip Lapajne) — 12.00 Po naših hribih in dolinah (plošče) — 12.45 Vreme, poročila — 13.00 Čas, spored, obvestila — 13.15 Vesel opoldanski spored (Radijski orkester) — 14.00 Vreme, borza — 15.00 Osnovno-šolska izobrazba žene (gđ. Iva Prigol) — 15.20 Nekaj podoknic (plošče) — 15.40 Francoščina (g. dr. Stane Leben) — 19.00 Čas, vreme, poročila, spored, obvestila — 19.30 Nac. ura: 20 let revolucije v naši nacionalni iriki (Antan Dobronić iz Zgba) — 19.50 Zanimivosti — 20.00 Rezervirano za prenos — 22.00 Čas, vreme, poročila, spored — 22.15 Angleške plošče.

Druge programi

Petek, 20. novembra: Belgrad: 20.00 Opera — Zagreb: 20.00 Volna — 20.30 Vokalni koncert — 21.00 Klavir — 21.30 Pojoča žaga — 22.30 Jazz — Dunaj: 19.30 Zabavna glasba — 20.00 Simfonični koncert — 22.30 Zabavni koncert — 23.45 Kvarter — Trst-Milan: 19.00 Prenos koncerta z akademije sv. Cecilije — 20.00 Igra — 20.30 Komorni koncert — 23.00 Plesna glasba — Rim-Bari: 20.10 Simfonični koncert — 22.30 Komorni koncert — 22.45 Irsna glasba — Praga: 20.45 Shakespearejeva tragedija »Hamlet« — 22.15 Plošče — Varšava: 20.00 Volna — 21.00 Lahka glasba — 21.40 Poljska glasba

Belgijski kralj Leopold na grobu Neznaneja vojaka v Bruxellesu.

Sven Elvestad:

6

Zlodej se dolgočasi

Zdelo se je, kakor da so se vsuli iz zidov. V teku ene minute so postregli gostom. Tako se je vsa njegova okolica ravnala po njegovem usodepolnem pomanjkanju časa in neverjetni preobloženosti. Saj je v vsak vlak vstopil v zadnjem trenutku, da je že v naslednjem hipu z njim odjiral.

Brede je potegnil nase sivi površnik in odšel iz sobe, da bi se sprehodil po mestu. Užival je v počasnem sestopu po mehkih preprogah stopnišča. Bil je čas zajutreka. Brede ni vedel, kje naj bi zajtrkoval, hotel se je prepustiti slučaju. Lep dan je bil, kakor nalašč za sprehode, že poleten, vendar še brez težke vročine. Življenje na ulici se mu je zazdelo prijazno, kakor da ga je vabilo z vsemi svojimi pomladno veselimi ljudmi. Na tak pomladni dan je Kopenhagen zares mesto brez primere, z živahnim prometom na korzu, s slovesno igro svetlobe v izložbenih oknih in na zlatih reklamnih ploščah, z vonjem cvetja na Amagerskem trgu; v resnici smehljajoče se, neko posebno in pristno mesto; saj že žarko rdeče ploskve na suknjah pismonoš dajo pravi pravcati danski ton. In potem še trušče velemeda, ki je drugačen od trušev na ostalih točkah zemeljske krogle in ki se v njem iz kjöbmagerske ceste vali šumeča reka kolesarjev ter s svojim zvonkljanjem daje temeljni zvok.

S podzavestnim občutjem, ki ga je nosilo, tako da je hotel tudi on sodelovati pri pohodu pomladi, je stopil v neko trgovino, da bi kupil novo lažje pokrivalo, kratkomoletni klobuk. To je bila ena od majhnih in nežnih potez, ki spadajo ku užitku začenjajočega se potovanja, kupiti si na primer v prvem tujem mestu nov klobuk; v tem je pomemben del moči, ki se na potovanju obnavlja. Ko je zopet stopil na ulico, je preko na vogalu zagledal Amerikanca — gospoda Johnsona. Malo ga je spreletelo. Zdaj prav za prav ni imel želje, da bi našel znance, zato je odšel v drugo smer in se napravil, kakor da ga ni bil videl.

Toliko pa je vendarle opazil, da se je mr. Johnson razgovarjal z nekim drugim, s potlačenim človekom južnaškega tipa, ki je bil izredno elegantno oblečen. Če se južnjaki oblačijo skrbno po angleškem vzoru, vedno dražijo, četudi so popolnoma korektno oblečeni.

Amerikanec si je torej že pridobil novih znancev. No, pa kaj ga to briga. Toda Brede si ni mogel kaj, da par hipov ne bi na tega južnjaka pomislil. Ali ga ni že nekoč neke videl? Da, prav gotovo se ga mora od nekd bežno spomniti. V vlaku ga je bil videl, na popotovanju. Mogoče na hodniku. In zdaj se je spominjal prav določno: snoči je šel mimo njega, ko je šel v svoj spalni vagon.

Brede ni bil ravno tujec v Kopenhagenu. Zato mu ni bilo težko najti primeren restorran, kjer bi zajtrkoval. Našel ga je, ko je

postopal po obrežni promenadi, ki je imel na eni strani stara, lepa poslopja izza časa samovlade in ko mu je od druge strani vel nasproti kiselskast vonj iz ribiških kleti. V tem vonju se je zavedel, da je lačen; stopil je v Krogov ribiški restorran. V njem se ni bilo mnogo ljudi. Izbral si je mizo v temnem ozadju prostora in natakarn mu je prinesel skledo jastogov, da si jih pogleda in izbere.

Četudi se nikdar ni zavedal, da živi v njem čuti za lepoto, ga je ves prizor pretresel v neke vrste skrivnostno in veselo občudovanje. Zarkordeči morski raki na dolgi skledi, napol v blestečem ledu pokopani, na belem prtu pa lep, modro oblikovan danski porcelan. Natakarn mu je zaupno svetloval, naj vzame dve manjši živali in Brede ju je vzel. Nato je prišlo pivo. Bilo je ovenčano z debelo belo peno, vrček pa je bilo do hlada nadahnjen. Moral se je nasmejati v samem sebi, ko se je spomnil moža, ki ga je nekoč bil do blaznosti razjezil. Mož mu je namreč deset minut dolgo razlagal, kako se pivo nataka in da je to umetnost, ki je svojo popolnost le na Danskem dosegla. Zdaj, ko je vrček skoraj do polovice nagnil, se je tega moža dobrohotno spomnil.

Tako je minil prvi dan njegovega bega iz domovine. Zivel je za, svoj mir in svojo prijetnost. Ko se je popoldne vrnil v svoj hotel, da bi legel za kako uro, je napravil obračun in ugotovil, da se je možko obnašal. Niti časnikov še ni prebral. Skušnjava, da bi si pregledal borzna poročila, pa še celo ni

podlegel. Tudi v nasprotni ekstrem ni padel. Tako se je odrekel prijetnosti, da bi kupil cvetja. Vse je bilo dobro premišljeno in dobro pretehtano. In zdaj, čez par ur, bo sedel med mnogimi, brezskrbnimi in veselimi ljudmi, med lepimi ženskami...

Brede se je zapredel v razmišljanja. Nato pa si je rekel glasno, kakor da bi ugotovil nekaj nepričakovanega in nenavadnega: prav za prav sem dobre volje.

Pri Wiwelu je bil točno. Amerikanec je čakal v predvorju. V Bredeju se je izvršila sprememba. Ni bil več tako negotov in previden. Nekaj pristranskega in odprtega je bilo zdaj v razmerju do vsega drugega, četudi se prej prav za prav v ničemer ni odločil. — Strogi, hladni ljudje dela, lahko v družbi nenkrat razvijejo izreden čar. To pa zato, ker izhaja iz njih pristnost občutja, ki ga ljudje družbe in navade nimajo.

Medtem ko je prvi natakarn stal ob mizi, se je Amerikanec sklonil k Bredeju in vprašal v majhni zadregi:

»Danes sem imel mnogo poslovnega dela in sem truden. Mi Anglosasi si po stari navadi pred jedjo malo srce okrepimo. Saj ne boste nasprotovali, če si bom...«

»Nikakor ne,« je odvrnil uslužno generalni ravnatelj. »To navado poznam izza svojih angleških in ameriških potovanj. Saj mislite cocktail, kajne?«

»Da, zadeli ste, cocktail mislim. Toda razumeli boste, da vam nočem biti v nadlego, če vam...«